

Gemeente Altena
T.a.v. Presidium van de gemeenteraad
Postbus 5
4286 ZG ALMKERK

's-Hertogenbosch, 12 juli 2023

Onderwerp: Onderuitputting vergelijking met andere gemeenten, aangevuld

Geachte mevrouw, heer,

De Rekenkamercommissie gemeente Altena heeft op 9 mei jl. in de Altenaronde Sociaal – Bestuur het rapport Onderuitputting toegelicht¹. Het volgende was daarbij de uitkomst, waarbij door de Rekenkamercommissie een toezegging is gedaan:

Uitkomst:

De raadsfracties zijn voldoende geïnformeerd over het voorstel dat als hamerstuk wordt geagendeerd voor de raadsvergadering van 23 mei 2023. Ook is voorgesteld om het onderzoeksrapport te agenderen voor de auditcommissie.

Toezeggingen:

Toegezegd wordt dat het college nagaat of er voorbeelden zijn van projecten en/of werken die niet zijn doorgeschoven, maar uiteindelijk geheel zijn geannuleerd.

Toegezegd wordt dat de Rekenkamercommissie ter vergelijking recente voorbeelden deelt van de mate van onderuitputting van de gemeenten West Betuwe en Vijfheerenlanden.

De Rekenkamercommissie heeft de gemeenten West-Betuwe en Vijfheerenlanden genoemd. De gemeente is te vergelijken met deze gemeenten (maar ook Molenlanden) omdat die ook in 2019 ontstonden, ook landelijk van aard zijn en ongeveer evenveel inwoners hebben².

De bevindingen zijn opgenomen in deel A.

¹ [Bijeenkomst/1022992 Gemeente Altena \(raadsinformatie.nl\)](#)

² Daarom zijn deze gemeenten bij de quick scan onderzoek sportbeleid van 7 september 2021 ook geselecteerd, zie het document onder [Gemeente Altena: Rekenkamercommissie](#).

Daarnaast is vergeleken met een aantal gemeenten met een langere bestaansgeschiedenis van sec vergelijkbare grootte (qua inwoneraantal). Dit naar aanleiding van bespreking in de auditcommissie van het onderzoeksrapport en een eerste benchmark, waarin de suggestie gedaan is de benchmark "te corrigeren voor de Eneco-gelden of toevoeging van een andere gemeente van omvang van de gemeente Altena (Oosterhout bijvoorbeeld)".

Het eerste is niet mogelijk; daarom is in deel B ingegaan op andere gemeenten.

Deel A: vergelijking per 2019 heringedeelde gemeenten

Exploitatie

Onderstaande gegevens zijn ook te vinden in het onderzoeksrapport Onderuitputting.

In bijgaande tabel 1 is het begrote resultaat na wijziging afgezet tegen het werkelijk resultaat, voor mutatie reserves. De onderbesteding is eveneens uitgedrukt als een percentage ten opzichte van de lasten volgens de gewijzigde begroting.

Jaar	Opbouw onderuitputting	Omvang x € 1.000
2019	Begroot resultaat ⁽¹⁾	€ 1.127 V
	Werkelijk resultaat	€ 9.009 V
	Omvang onderbesteding	€ 7.882 (6,2%)
2020	Begroot resultaat	€ 3.526 N
	Werkelijk resultaat	€ 925 N
	Omvang onderbesteding	€ 2.601 (1,8%)
2021	Begroot resultaat	€ 1.754 N
	Werkelijk resultaat	€ 1.455 V
	Omvang onderbesteding	€ 3.209 (2,4%)

⁽¹⁾ : Begroting na wijziging.

Tabel 1: Onderuitputting 2019 t/m 2022 (N=Nadelig, V=Voordelig)

In onderstaande tabellen is de onderuitputting voor de gemeenten West-Betuwe, Molenlanden en Vijfheerenlanden opgenomen voor de jaren 2020 t/m 2022³. De tabel is aangevuld met de recente jaarrekening 2022 van de gemeente Altena. Zoals eerder aangegeven in het onderzoeksrapport, was het eerste jaar van de gemeente een bijzonder jaar. Dat geldt voor alle gemeenten en is daardoor minder zeggend en is daarom buiten de vergelijking gelaten.

³ Bron: de websites van de respectievelijke gemeenten: jaarstukken. Daarnaast zijn financiële medewerkers van de gemeenten benaderd om de cijfers te verifiëren c.q. aan te vullen.

					
Jaar	Opbouw onderuitputting	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000
2020	Begroot resultaat	€ 3.526 N	€ 11.458 V	€ 32.946 V	€ 76.707 V
	Werkelijk resultaat	€ 925 N	€ 22.389 V	€ 39.056 V	€ 31.810 V
	Omvang onderbesteding	€ 2.601 (1,8%)	€ 10.931 (7,6%)	€ 6.110 (5,2%)	N.v.t. resp. 3,9% (1)
2021	Begroot resultaat	€ 1.754 N	€ 23.352 N	€ 12.693 N	€ 4.420 N
	Werkelijk resultaat	€ 1.455 V	€ 2.735 N	€ 6.111 N	€ 7.127 V
	Omvang onderbesteding	€ 3.209 (2,4%)	€ 20.617 (12,4%)	€ 6.582 (5,3%)	€ 11.547 (6,9%)

Tabel 2: Onderuitputting 2020 t/m 2022 bij vier gemeenten.

Toelichting bij de tabel:

- (1) Vijfheerenlanden kreeg te maken met een groot nadeel veroorzaakt door de, voor de gemeente slecht uitgevallen uitspraak inzake 'zaak Niemans'. De gemeente moest een schadeclaim van € 92 miljoen betalen aan de rechtsopvolger van Niemans Beton, Gabo B.V.
- Om een vergelijking wel mogelijk te maken is onderstaande herrekening gemaakt:
 Saldo baten en lasten 2020 exclusief reservemutaties: Begroot € 76.706 voordeel, werkelijk € 31.810 voordeel + correctie rechtszaak € 50.967 (na verrekening voorziening) = € 82.777 voordeel.
 Hieruit volgt onderbesteding van € 6.071/€ 155.838*100% = **3,9%**.

					
Jaar	Opbouw onderuitputting	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000
2022	Begroot resultaat	€ 500 N	€ 14.206 N	Nog geen Informatie beschikbaar	€ 5.881 N
	Werkelijk resultaat	€ 7.941 V	€ 1.145 N		€ 1.111 V
	Omvang onderbesteding	€ 8.441 (5,4%)	€ 13.061 (7,8%)		€ 6.992 (3,6%)

Tabel 2 (vervolg): Onderuitputting 2020 t/m 2022 bij vier gemeenten.

Uit het overzicht blijkt dat de onderuitputting in de jaren:

2020:

- bij de gemeenten West-Betuwe en Molenlanden over 2020 -flink- groter was dan bij de gemeente Altena;
- de onderuitputting voor 2020 vanwege een bijzondere omstandigheid niet vergeleken kan worden met die van Vijfheerenlanden;

Eneco-gelden en de jaarrekening 2020:

Bij deze drie gemeenten was in 2020 sprake van een verkoopwinst van aandelen Eneco. Voor Vijfheerenlanden was de verkoopwinst netto € 78.429.000. Dit bedrag werd ook verwerkt in de aangepaste begroting en direct gestort in een reserve.

Er is in dit kader niet gekeken hier mee omgegaan is bij de gemeenten Molenlanden en West Betuwe, voor eenmalige inkomsten van resp. circa € 42 miljoen en € 14 miljoen ⁴. Om de getallen beter te kunnen vergelijken zou dit aspect nog nader bekeken moeten worden.

2021:

- bij de gemeenten Molenlanden en Vijfheerenlanden over 2021 groter was dan bij de gemeente Altena;
- bij de gemeente West-Betuwe over 2021 -flink- groter was dan bij de gemeente Altena;

2022:

- bij de gemeente Vijfheerenlanden over 2022 kleiner was dan bij de gemeente Altena;
- bij de gemeente West-Betuwe over 2022 groter was dan bij de gemeente Altena; Van de gemeente Molenlanden is over 2022 nog geen informatie beschikbaar.

Over 2020 t/m 2022 is de gemiddelde onderuitputting bij de gemeenten als volgt:

				
Gemiddelde onderuitputting in percentage over 2020 t/m 2022	3,2%	9,3%	5,2% (2020 en 2021)	4,8%

Tabel 3: Onderuitputting in % gemiddeld 2020 t/m 2022 bij vier gemeenten.

(Een hoge onderuitputting op de exploitatie, zegt niets over de mate waarin de gemeente middelen beschikbaar, of 'over' heeft, voor (noodzakelijke) beleidsinitiatieven. Hiervoor is de structurele exploitatieruimte relevant, die laat zien in hoeverre de gemeente structureel middelen beschikbaar heeft. Zie een korte vergelijking hiervan tussen de gemeenten, in bijlage I).

⁴ 2020 was in financieel opzicht voor veel gemeenten geen slecht jaar. Dit heeft grotendeels te maken met de verkoop door 44 gemeenten van Eneco-aandelen ter waarde van € 4,1 miljard. De drie benchmark-gemeenten profiteerden hiervan, Altena niet.

Investerings

Zoals aangegeven in het onderzoeksrapport was er bij de investeringen in Altena afgelopen jaren sprake van een forse onderuitputting en daarmee overheveling naar volgende jaren. Over de afgelopen jaren was het beeld van de overhevelingen naar het volgende jaar ('de boeggolf') als volgt:

					
Jaar	Over te hevelen	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000
2020	Naar 2021	€ 28.986	€ 31.971	Geen informatie beschikbaar	€ 29.652
2021	Naar 2022	€ 63.496	€ 64.155		€ 40.848
2022	Restantkrediet	€ 36.991	€ 90.649		€ 47.552
Gemiddeld		€ 43 miljoen	€ 62 miljoen	Geen informatie beschikbaar	€ 39 miljoen

Tabel 4: Investeringsrestantkredieten 2020 t/m 2022 bij vier gemeenten.

Uit het overzicht blijkt dat qua investeringen:

- De gemeente West-Betuwe over 2020 en 2021 nagenoeg een gelijke investeringsopgave overhield als de gemeente Altena. De totale som aan restantkredieten over 2022 is echter veel groter;
- De gemeente Vijfheerenlanden gemiddeld ongeveer een gelijke omvang van kredieten 'meesleept' van uitgaven (en daarmee activiteiten, werkzaamheden) die nog gedaan moeten worden. Het restantkrediet 2022 is wel groter dan van de gemeente Altena (2021 lager).

Totaalbeeld van in 2019 heringedeelde gemeenten

Overall gezien is de onderuitputting van de gemeente Altena in perspectief van de drie andere vergeleken gemeenten, procentueel het minst groot.

Ten aanzien van de investeringen is het gemiddelde van de kredieten die elk jaar overblijven, bij de gemeente Altena iets groter dan bij de gemeente Vijfheerenlanden, maar nadrukkelijk kleiner dan bij de gemeente West-Betuwe.

Conclusie is hiermee dat de gemeente Altena in deze geen uitzondering betreft, ook andere vergelijkbare gemeenten hebben te maken met (hoge) onderuitputting en (stevige) restantkredieten.

Deel B: vergelijking gemeenten met dezelfde inwoneraantallen

Het CBS laat per 1 januari 2023 de volgende inwoneraantallen zien voor onderstaande gemeenten. Om onvergelijkbaarheid in verband met Eneco- of Essentgelden te voorkomen, is 2020 niet meegenomen in de overzichten.

-Oosterhout	57 425 inwoners	-Altena	57 726 inwoners
-Pijnacker-Nootdorp (PN)	57 672	-Rijswijk	57 997
-Krimpenerwaard (KW)	57 700		

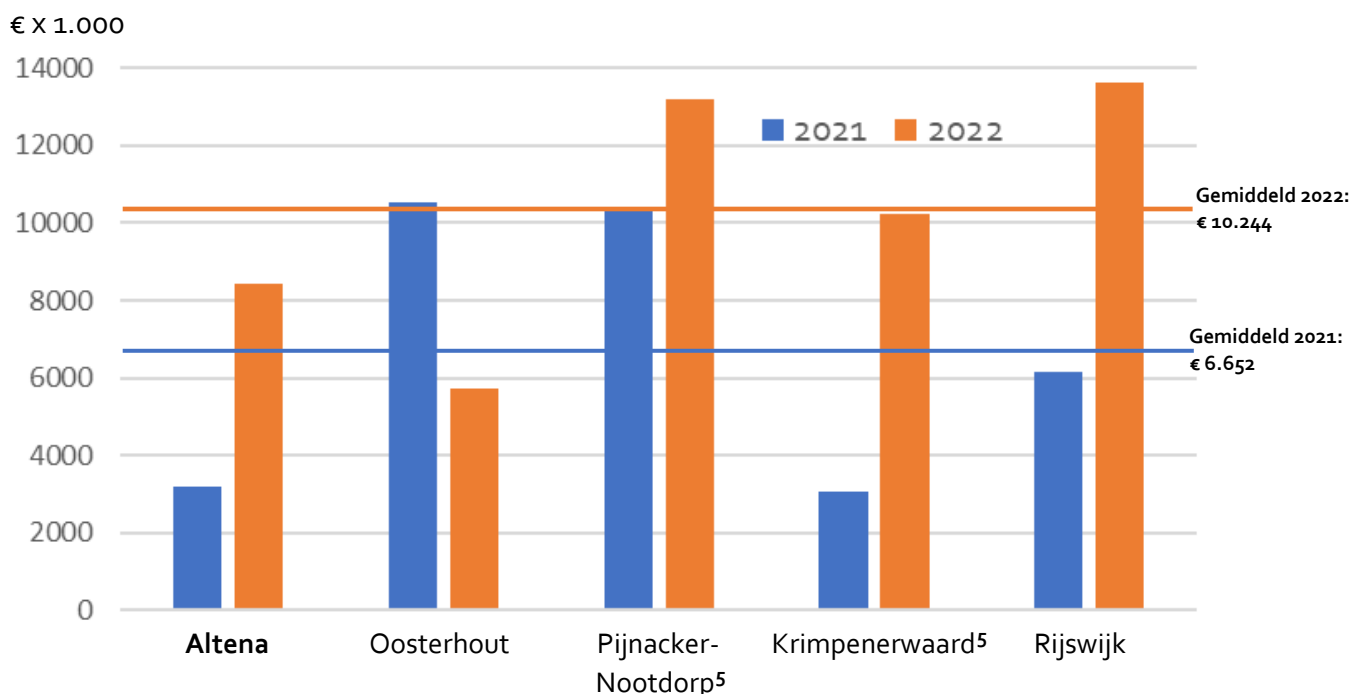
			Oosterhout	Pijnacker-Nootdorp ⁵	Krimpenerwaard ⁵	Rijswijk
Jaar		Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000	Omvang x € 1.000
2021	BR	€ 1.754 N	€ 3.204 N	€ 4.593 N	€ 5.141 N	€ 6.847 N
	WR	€ 1.455 V	€ 7.334 V	€ 5.717 V	€ 2.074 N	€ 708 N
	O	€ 3.209 (2,4%)	€ 10.538 (6,2%)	€ 10.310 (6,7%)	€ 3.067 (2,0%)	€ 6.139 (3,0%)
2022	BR	€ 500 N	€ 4.322 V	€ 1.390 V	€ 3.080 N	€ 1.300 V
	WR	€ 7.941 V	€ 10.045 V	€ 14.957 V	€ 7.139 V	€ 12.333 N
	O	€ 8.441 (5,4%)	€ 5.723 (3,3%)	€ 13.207 (8,4%)	€ 10.219 (6,4%)	€ 13.633 (6,2%)

Tabel 5: Onderuitputting 2021 en 2022 bij vijf gemeenten met 57.000-58.000 inwoners.

BG = Begroot Resultaat na wijziging van de begroting /

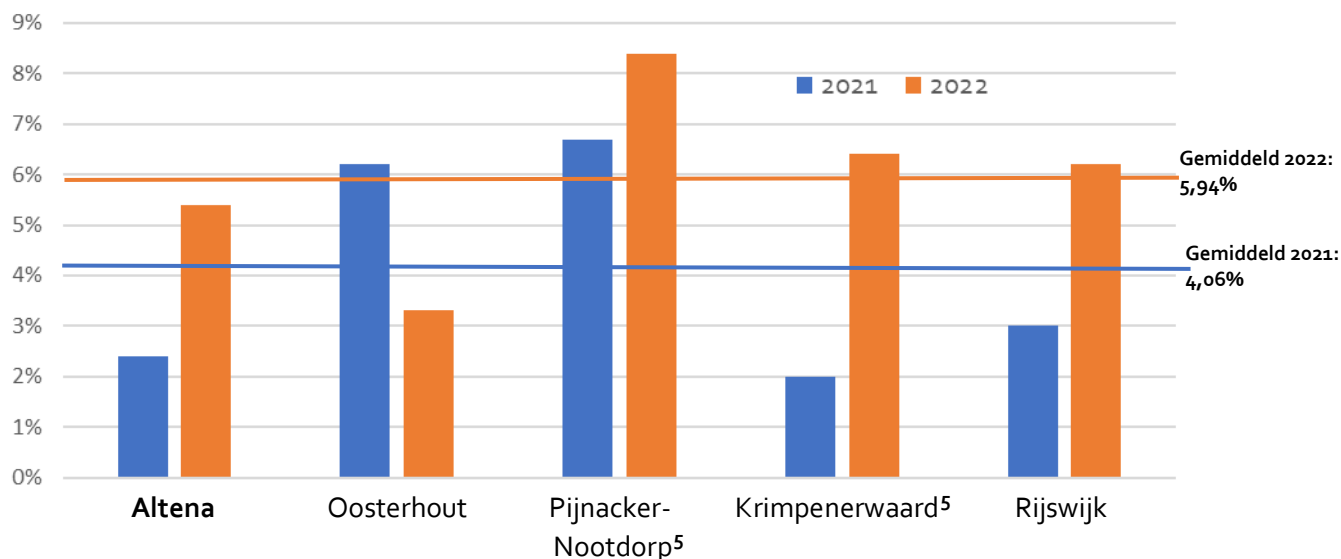
WG = Werkelijk Resultaat voor mutatie reserves

O = **Onderuitputting**, incl. percentage t.o.v. de lasten volgens de gewijzigde begroting.

Figuur 1: Onderuitputting 2021 en 2022 per gemeente in 2021 en 2022 in €.

⁵ Pijnacker-Nootdorp en Krimpenerwaard hebben de tabel geverifieerd, Oosterhout en Rijswijk hebben niet gereageerd.

Figuur 2: Onderuitputting 2021 en 2022 per gemeente in 2021 en 2022 (procentueel).

Totaalbeeld van gemeenten met hetzelfde inwoneraantal

Overall gezien is de onderuitputting van de gemeente Altena, *lager* dan het gemiddelde van de vijf gemeenten (zowel absoluut als procentueel) over beide jaren. Een enkele gemeente heeft minder onderuitputting over enig jaar (Krimpenerwaard 2021, Oosterhout 2022), dan de gemeente Altena, de meeste van de vier gemeenten hebben een hogere onderuitputting.

U kunt deze vergelijking betrekken bij het bespreken van het rapport Onderuitputting in de auditcommissie.

Wij wensen u veel succes toe met het verder oppakken van de aanbevelingen in de rapportage.

Met vriendelijke groet,
Namens de Rekenkamercommissie Altena

drs. Govert Schermers,
Voorzitter

BIJLAGE I: Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves, gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Hoe hoger het percentage, des te beter de situatie.

De laatst beschikbare cijfers gaan over 2021.

Over 2021 was de gemiddelde exploitatieruimte van alle gemeenten 2,8%.

Bij gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners bedroeg de structurele exploitatieruimte over 2020 nog 0,4%, terwijl deze in 2021 steeg naar 2,2%.

Bron: BDO-Benchmark Nederlandse Gemeenten 2021, 2022 en 2023.

				
Jaar	Percentage	Percentage	Percentage	Percentage
2019	1,4 %	6,6 %	1,1 %	2,5 %
2020	2,1 % ▲	3,0 % ▼	0,6 % ▼	-18,2 % ▼
2021	1,4 % ▼	2,0 % ▼	3,7 % ▲	6,5 % ▲

Tabel I.1: Structurele exploitatieruimte gemeente Altena en 3 vergelijkbare gemeenten.

▼ : verslechtering ten opzichte van het jaar er voor.

▲ : verbetering ten opzichte van het jaar er voor.